

NÁRODNÍ KONVENT

Sociální dimenze evropské integrace

Shrnutí a doporučení vyplývající z diskuze kulatého stolu
Národního konventu o EU konaného dne 29. dubna 2016

Doporučení vypracoval Lubor Lacina z Mendelovy univerzity v Brně a think-tanku Mendelova evropského centra.

Úvod do problematiky

Sociální politika patří k nejstarším oblastem spolupráce mezi členskými státy. Její počátky spadají do začátku 60. let 20. století. Základním principem sociální politiky EU však doposud byl převážně princip nediskriminace (rovnost mužů a žen, zákaz diskriminace na základě státní příslušnosti, barvy pleti, etnické příslušnosti, náboženství a přesvědčení, tělesného postižení, věku nebo sexuální orientace) a stanovení některých minimálních standardů (např. standardy bezpečnosti práce). Součástí sociální dimenze evropské integrace je částečně i politika zaměstnanosti. Ta byla definována jako jedna z priorit Společenství později, v souvislosti s růstem především dlouhodobé nezaměstnanosti na konci 80. let.

Sociální dimenze evropské integrace v současné formě vychází z Evropské sociální charty podepsané v roce 1961 v Turíně. Druhým pramenem výslovně uvedeným v článku 151 SFEU je Komunitární charta základních sociálních práv pracovníků z roku 1989. Cílem sociální politiky EU je podpora zaměstnanosti, zlepšování životních a pracovních podmínek, sociální ochrana, sociální dialog, rozvoj potenciálu pracovních sil s ohledem na trvale vysokou úroveň zaměstnanosti a boj proti vyloučení z trhu práce.

Základním programovým dokumentem EU v oblasti politiky zaměstnanosti a sociálních věcí po roce 2008 byl dokument označovaný jako „Obnovená sociální agenda“ přijatý Evropskou komisí v červenci 2008. Ten obsahoval celkem 19 iniciativ týkajících se zaměstnanosti a sociálních věcí, vzdělávání a mládeže, zdraví, informační společnosti a hospodářských záležitostí. Iniciativy se zaměřovaly na následující priority: zlepšení kvality vzdělávacích systémů a posílení mobility mladých lidí (priorita děti a mládež – budoucnost Evropy), zlepšení funkčnosti evropských rad zaměstnanců a pomoc při vytváření nových pracovních míst, resp. vyrovnání se s důsledky globalizace.

Na důrazu tato oblast nabrala v důsledku asymetrických dopadů světové finanční a ekonomické krize od poloviny roku 2008 na jednotlivé členské země EU a především země eurozóny. Krize ukázala, že především existence společné měnové unie s jednou společnou měnou vyžaduje mnohem větší důraz na koordinaci národních hospodářských politik, mezi které patří i politika zaměstnanosti a sociální politika. Rozdílné nastavení a zejména různorodá rigidita trhů práce se projevila v omezené schopnosti jednotlivých členských států vyrovnávat se s nerovnováhami vytvořenými v rámci fungování společné evropské měny. Země se silnými a efektivními sociálními politikami a politikami zaměstnanosti, jakož i země s reformovanými trhy práce, se lépe vypořádaly s negativními dopady ekonomické recese.

V říjnu 2013 přišel bývalý předseda Evropské komise J. M. Barroso se sdělením o posílení sociální dimenze hospodářské a měnové unie a návrhem vytvořit nový srovnávací přehled, který by umožnil dokonalejší a včasější odhalování hlavních problémů v oblasti zaměstnanosti a sociálních věcí v rámci evropského semestru. Sdělení navázalo na plán Komise na vytvoření prohloubené a skutečné HMU z prosince 2012 a zaměřilo se na tři oblasti: 1) posílení dohledu nad zaměstnaneckou a sociální problematikou a posílení koordinace politiky v rámci evropského semestru, 2) posílení solidarity a pracovní mobility a 3) posílení sociálního dialogu.

Současný předseda Evropské komise J. C. Juncker oznámil zřízení evropského pilíře sociálních práv jako součást agendy „Nového startu“ ve svém projevu o stavu Unie, který přednesl v Evropském parlamentu dne 9. září 2015. Tato iniciativa je součástí úsilí Komise o vytvoření hlubší a spravedlivější HMU a součástí pracovního programu Komise na rok 2016.

Dne 8. března 2016 zveřejnila Evropská komise sdělení o evropském pilíři sociálních práv KOM(2016) 127 a zahájila tím na toto téma veřejnou konzultaci. Opatření na úrovni EU vychází z přesvědčení, že hospodářský rozvoj by měl vést k většímu společenskému pokroku a soudržnosti.

Rámec kulatého stolu

Kulatého stolu Národního konventu o EU na téma sociální dimenze evropské integrace se účastnila komisařka pro zaměstnanost, sociální věci, dovednosti a pracovní mobilitu Marianne Thyssen a ministryně práce a sociálních věcí Michaela Marksová.

Rámec diskuse byl vymezen třemi otázkami:

1. Do jaké míry je sociální dimenze stěžejním tématem pro budoucnost eurozóny a potažmo celé Evropské unie? Jakou roli hraje ve snaze o nastavení stabilní a efektivní hospodářské a měnové unie?
2. Vnímáte potřebu úpravy evropského *acquis* v oblastech sociálních věcí a zaměstnanosti? Mělo by v některých oblastech v tomto smyslu dojít k větší harmonizaci?
3. Jak hodnotíte návrh na zavedení evropského pilíře sociálních práv, jehož možné obrysy představila Evropská komise letos v březnu? Jaká by měla být hlavní sdělení vlády ČR v probíhající veřejné konzultaci?

Ve své úvodní řeči **Lucie Šestáková**, zástupkyně státního tajemníka pro evropské záležitosti, seznámila paní komisařku a ostatní účastníky kulatého stolu s aktivitami Národního konventu o EU. Upozornila, že v posledním roce jde již o třetí kulatý stůl konventu související se sociální dimenzí evropské integrace. Ministryně **Michaela Marksová** poukázala na nárůst celkové nezaměstnanosti v Evropské unii, růst především dlouhodobé nezaměstnanosti a růst chudoby v průběhu ekonomické a finanční krize. Označila takový stav za nepřijatelný v prostředí jedné z nejvyspělejších ekonomik světa, kterou Evropská unie dnes je. Poukázala také na omezené možnosti významnější harmonizace sociálních politik členských států EU především s ohledem na rozdílnou životní úroveň a bohatství členských států. Pozice zemí s nižšími mzdovými náklady by měly být reflektovány a je třeba se fakticky vyhnout tendencím diskriminace. Podle ministryně je nekonzistentní, jestliže na jedné straně je dnes některými státy obhajován nerovný přístup k sociální oblasti, ve kterém pracovníci z chudších členských států mají přijímat nižší sociální dávky, zatímco v oblasti trhu práce, zvláště v souvislosti s vysíláním pracovníků, se požaduje princip teritoriální.

Komisařka **Marianne Thyssen** následně představila iniciativu evropského pilíře sociálních práv a pozici Evropské komise. Ta zdůraznila, že evropský sociální systém je stabilizačním prvkem celého ekonomického systému EU. EU jako celek je v současnosti regionem s jednou z největších životních úrovní, s rozvinutým systémem sociálního zajištění. Vysvětlila důvod, proč snahy o větší koordinaci sociálních politik jsou soustředěny především na země eurozóny. Zatímco pro Evropskou unii je sociální dimenze potřebná, pro eurozónu je nezbytná, aby byla zachována její vnitřní konzistence a schopnost čelit makroekonomickým šokům. Konstatovala, že existence robustních a funkčních sociálních systému se ukázala jako stabilizující prvek během ekonomické krize a že je nutné na tomto systému zvyšovat ekonomickou odolnost jednotlivých členských států. Komisařka rovněž poukázala na úspěšnost českého sociálního systému, u kterého lze očekávat, že bude inspirací pro společný evropský postup. Zdůraznila, že cílem Evropské komise není harmonizace národních systémů. Hlavním cílem je sdílet zkušenosti a příklady dobré praxe mezi členskými státy a jejich systémy. Upozornila na skutečnost, že systém sociálních politik ve 21. století je ohrožován trendy jako globalizace ekonomiky, růst role informačních technologií včetně robotizace a nových modelů podnikání. Následně identifikovala základní prvky sociálního pilíře EU: rovné příležitosti vstupu na trh práce a ke vzdělávání, princip flexikurity a integrace znevýhodněných skupin na trh práce. V závěru upozornila na širší souvislosti sociální agendy jako je stárnutí populace a s tím související otázku udržení kvality a financování zdravotních a penzijních systémů.

Podkladový dokument ke kulatému stolu prezentoval **Aleš Chmelař** z Oddělení strategií a trendů EU Úřadu vlády ČR. Podkladový dokument poskytl srovnání sociálních systémů členských států EU a rozdělil je do pěti arbitrárních podskupin dle společných znaků. Následně pak srovnal výkonnost a nákladnost jednotlivých systémů. Výkonnost byla měřena dle rizika chudoby a míry dlouhodobé nezaměstnanosti, nákladnost pak objemem výdajů na sociální politiku jako procenta HDP. V rámci analýzy byly identifikovány základní socio-ekonomické rozdíly mezi strukturou české společnosti a průměrnou strukturou EU potažmo eurozóny. Byly také identifikovány výdaje do jednotlivých oblastí sociální politiky a možné konsekvence měnící se demografické struktury obyvatelstva.

Následně byla prezentována stanoviska sociálních partnerů zastoupená Českomoravskou konfederací odborových svazů (dále jen ČMKOS) – **Radkou Sokolovou**, a Svazem průmyslu a dopravy ČR (dále jen SP ČR) – **Vladimírou Drbalovou**.

ČMKOS pokládá konzultace o vývoji pilíře sociální dimenze evropské integrace za významnou iniciativu. Ekonomická krize vedla v řadě zemí k růstu nezaměstnanosti i ohrožení chudobou. Posílení sociálního pilíře by mělo vyvážit dlouhodobě prosazované cíle v oblasti ekonomických svobod. ČMKOS je proti zavádění jakýkoliv opatření, které by vedly k zvyšování míry chudoby a sociálnímu vyloučení. Naopak podporuje opatření k dosažení plné zaměstnanosti a z nich vyplývajících sociálních jistot zaměstnanců. Na úrovni ČR požaduje zvýšení sociálních výdajů k hrubému domácímu produktu alespoň na úroveň průměru EU. Stanovisko zdůrazňuje, že sociální pilíř musí mít právní a závazný rámeček. ČMKOS podporuje návrhy Evropské komise v dané oblasti.

Dle místopředsedkyně SP ČR Vladimíry Drbalové krize nebyla způsobena nedostatkem sociální dimenze v EU. Sociální dimenze byla vždy neoddělitelnou součástí evropské ekonomické integrace. EU představuje jen 7 % světové populace a 20 % globálního HDP, ale vynakládá nejméně 40 % globálních veřejných výdajů na sociální ochranu. Má vysoce rozvinuté regulace trhu práce, včetně 70 evropských směrnic stanovujících minimální sociální standardy na jednotném trhu. Pokud chce Evropa uhájit své životní standardy, musí reformovat své sociální systémy a správně utvářet sociální dimenzi Evropské unie. SP ČR podporuje iniciativu Evropské komise „Nový start pro sociální dialog“ zahájenou 5. března 2015. Hlavní poselství Svazu adresované jak Evropské komisi, tak české vládě je konstatování, že zaměření na zaměstnanost a sociální výkonnost by mělo vést k posílení tvorby pracovních míst a vyšší zaměstnanosti. Aby se k tomu dospělo, evropské referenční hodnoty by měly zajistit, že cílů bude dosaženo prostřednictvím konkurenceschopnosti posilující strukturální reformy.

V následné diskusi se k předloženým argumentům vyjádřila komisařka Thyssen. Zdůraznila, že cílem je především zvyšování adaptability pracovníků vstupujících na trh práce. Jakékoliv prostředky by tedy vždy měly být podmíněny posilováním vědomostí a schopností. V reakci postupně do diskuse vstoupili přítomní čeští poslanci Evropského parlamentu – **Martina Dlabajová, Olga Sehnalová, Pavel Svoboda a Michaela Šojdrová**. První část diskuse pak uzavřel **Pavel Trantina** z Evropského hospodářského a sociálního výboru.

Druhá část diskuse byla moderována **Luborem Lacinou** z Mendelovy univerzity v Brně a think-tanku Mendelova evropského centra. Účastníci byli vyzváni k dotazům a komentářům k představenému podkladovému dokumentu a především ke třem základním otázkám, které byly pro účely kulatého stolu formulovány.

Do diskuse se zapojila větší část účastníků kulatého stolu. Jmenovitě pak **Jaroslav Šulc** (ČMKOS), **Lucie Studničná** (ČMKOS), **Ladislav Minčíč** (Hospodářská komora ČR), **Milan Šubrt** (Asociace samostatných odborů ČR), **Miroslav Fuchs** (Stálé zastoupení ČR při EU), **Dalibor Holý** (Český statistický úřad), **Hana Popelková** (ČMKOS) a **Zdeněk Čech** (Zastoupení Evropské komise v ČR).

Byla diskutována kvalita statistik, schopnost EU provádět kvalitní PR v oblastech, kde občanům přináší přínosy, úloha trhu v procesu růstu versus potřebná úroveň sociální ochrany a úloha efektivního sdílení příkladů dobré praxe mezi členskými zeměmi.

Navrhovaná doporučení

Sociální politika je integrální součástí celého projektu evropské integrace od svého počátku. Je také jedním z pilířů národních hospodářských politik členských států EU. Především krize eurozóny poukázala na skutečnost, že dobře vybudované sociální systémy přispívají k minimalizaci jejích negativních dopadů. Jelikož hrozba asymetrických šoků se nedotýká pouze zemí používajících společnou měnu euro, neměla by ani snaha o posílení koordinace sociálních politik směřovat pouze na členské státy eurozóny. Návrh na zavedení evropského pilíře sociálních práv by měl být od začátku diskutován mezi všemi členskými zeměmi EU, nikoliv pouze mezi státy eurozóny.

Sociální politika EU má charakter sdílené politiky. Oblasti rozdělení rozhodovacích kompetencí mezi nadnárodní úroveň (EU) a členské státy jsou tedy přesně vymezené. Budování evropského pilíře sociálních práv by nemělo vést k harmonizaci národních sociálních systémů. Národní sociální systémy se vyvíjely historicky a existují mezi nimi výrazné rozdíly. S ohledem na rozdílnou ekonomickou úroveň, výši sociálních dávek či úroveň minimálních mezd není možné na úrovni EU provádět harmonizaci, která by neměla negativní dopady na členské státy a jejich sociální systémy. Role EU by měla zůstat především v oblasti formulace doporučení a sdílení příkladů dobré praxe včetně minimální harmonizace podporující volný pohyb osob a pracovní síly.

Budování evropského pilíře sociálních práv by mělo být založeno primárně na principu posilování konkurenceschopnosti členských států a EU jako celku. Pilíř by měl podporovat tvorbu nových pracovních míst a vyšší zaměstnanost. Sociální politika EU by měla i v budoucnu sloužit jako nástroj, který v dobrých i špatných časech chrání před negativními šoky v ekonomice a který by měl nalézt optimální poměr mezi ochranou sociálně ohrožených skupin a plně konkurenceschopnou ekonomikou.

Doporučení Národního konventu o EU:

1. Diskuze o sociální dimenzi EU, stejně jako o budoucí podobě evropského pilíře sociálních práv, by měla být inkluzivní pro všech 28 členských států EU.
2. Sociální politika EU vzhledem ke sdíleným kompetencím mezi evropskou a národní úrovní nemá mít ambice rozhodovat o harmonizaci sociálních systémů nebo jejich konkrétních nástrojů (typu sociálních dávek). Tyto pravomoci zůstávají plně v kompetenci členských států a Evropská unie by do této oblasti měla vstupovat jen koordinací sociálních politik, formulací doporučení a sdílení příkladů dobré praxe.
3. Větší důraz na sociální dimenzi by měl vést k posílení tvorby pracovních míst, vyšší zaměstnanosti a zlepšení úrovně sociální ochrany. Evropské referenční hodnoty by měly přispět k dosažení stanovených cílů prostřednictvím zvyšování konkurenceschopnosti skrz prováděné strukturální reformy. Zároveň by tyto cíle neměly být kompenzovány snižováním pracovních standardů či úrovně sociální ochrany.

Tento text není prostým zápisem jednotlivých příspěvků, které byly v diskusi předneseny. Neobsahuje tedy vše, co bylo v diskusi řečeno a nevyjadřuje názor všech účastníků na všechna diskutovaná témata. Jedná se o shrnutí nejdůležitějších bodů a formulaci doporučení na základě proběhlé diskuze.

Národní konvent o Evropské unii představuje diskuzní platformu, která je stálým místem pro debatu o evropských otázkách v ČR.

Projekt, koordinovaný na půdě Úřadu vlády České republiky, propojuje zástupce vlády, obou komor Parlamentu ČR a Evropského parlamentu, odbornou veřejnost, neziskový sektor a sociální partnery a další zainteresované aktéry.

Více o Národním konventu najdete na internetových stránkách www.narodnikonvent.eu a na Twitteru [@KonventEU](https://twitter.com/KonventEU).